

проти України, ці аспекти набули ще більшого значення, оскільки країна агресор користується комплексним підходом для ведення бойових дій, гібридної війни та фейкової маніпуляції.

Фінансова та економічна стабільність є досить важливою складовою обороноздатності країни, оскільки без сильної економіки неможливо ефективно підтримувати армію, відновлювати зруйновану інфраструктуру та забезпечувати потреби громадян України.

Інформаційна безпека в умовах війни є важливим фронтом боротьби, адже пропаганда, фейкові інформації та психологічні операції ворога спрямовані на знищення суспільства, підрив довіри до державних інституцій та міжнародних партнерів, а також розпалювання внутрішніх конфліктів. Тому формування інформаційної культури серед громадян, медіаграмотність та критичне мислення є важливими складовими державної політики.

Лінгвістична безпека є ще одним значущим чинником у протидії агресору, оскільки мова є потужним засобом впливу та ідентичності. Використання мови ворожою стороною для маніпуляцій та поширення пропаганди є прямою загрозою для єдності нації. Важливим завданням держави є захист і розвиток української мови як одного з основних елементів національної безпеки.

Особливу роль у зміцненні національної безпеки відіграє освіта. Запровадження систематичного навчання з питань інформаційної безпеки, критичного мислення та стратегічних комунікацій у закладах середньої, вищої освіти та державних структурах допоможе формувати професійні кадри, здатні ефективно реагувати на сучасні виклики. Підготовка спеціалістів у сфері безпеки, розширення програм підвищення кваліфікації для посадовців та державних службовців сприятиме формуванню загальної стійкості суспільства перед загрозами.

Таким чином, ми визначили, що забезпечення національної безпеки України в умовах війни є багатограним завданням, яке вимагає не лише військової стійкості, а й розвитку економіки, інформаційної стійкості та освітньої грамотності громадян, які проживають в своїй країні. Інтегрований підхід до цих питань допоможе Україні не лише вистояти в сучасних реаліях, а й закласти основи для майбутнього розвитку та безпеки держави.

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469 VIII. *Відомості Верховної Ради (ЗВР)*, 2013, № 31. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2469-19>.

2. Остроухов В. В., Петрик В. М., Присяжнюк М. М. та ін. Інформаційна безпека (соціально-правові аспекти): підручник. К. : КНТ, 2010. 776 с.

Ганна ТУРЧАНІКОВА

викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

<https://orcid.org/0009-0005-0818-948X>

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Питання національної безпеки стало одним з найважливіших у багатьох країнах світу у зв'язку зі змінами глобального середовища, яке нині має численні загрози та виклики різного характеру. Зважаючи на такий контекст та участь України в євроінтеграційних та міжнародних процесах, питання національної безпеки має бути пріоритетним [4].

Категорія «національна безпека» є комплексною, оскільки охоплює два взаємопов'язані поняття: «збереження» (стабільність) і «розвиток» (мінливість), які перебувають у діалектичному взаємозв'язку. Безпека по суті є консервативною, тоді як розвиток передбачає зміни, які прямо суперечать стабільності.

У першому підході, який фокусується на захисті, соціальна система сприймає своє оточення як вороже, де навіть незначні помилки чи виявлені недоліки можуть спровокувати агресивні дії зовнішнього середовища. У результаті, щоб зберегти своє існування, система зосереджується виключно на забезпеченні оборони, витрачаючи на цю сферу всі наявні ресурси, часто нехтуючи питаннями розвитку. Такі способи захисту можуть бути як

активними, так і пасивними.

До активних методів належать:

- стримування противника шляхом демонстрації здатності завдати йому неприпустимої шкоди;
- профілактичні дії, спрямовані на недопущення реалізації агресивних намірів противника;
- активні протидії, що знижують ефективність шкоди від ворожих дій;
- деструктивні заходи, що усувають потенційні джерела загрози.

До пасивних методів відносяться:

- уникнення контакту з агресивним середовищем;
- бути терплячим до труднощів і одужати від пошкоджень.

Однак пасивні методи можуть мати негативний вплив на національну безпеку, особливо в умовах військової агресії. Тому необхідно ретельно обирати оборонні стратегії, актуальні та виправдані в конкретних умовах.

Забезпечення сталого зростання і розвитку соціальної системи полягає в розгляді її середовища як нейтрального або сприятливого. Ця система шукає загрози національній безпеці у власних внутрішніх проявах, вважаючи, що будь-яка загроза виникає внаслідок непередбачених, поспішних або надмірно ризикованих рішень. Варто зазначити, що навіть самі ці рішення можуть випадково викликати агресивну реакцію оточення, яке, як правило, нейтральне або дружнє до системи. Головним завданням такої системи є уникнення ризиків, які можуть перешкодити її розвитку або створити умови для ланцюгової реакції, яка призведе до ще серйозніших негативних наслідків [8].

Система національної безпеки включає різні аспекти: військовий, економічний, інформаційний, екологічний, продовольчий, соціальний, політичний, духовно-моральний та ін. Кожна з цих сфер має свої механізми, методи та форми забезпечення безпеки.

Безпеку слід розглядати не лише як абстрактне поняття чи набір вимог, які не завжди виконуються, а як реальний стан, який безпосередньо впливає на людину, суспільство та державу, забезпечуючи відчуття стабільності та безпеки.

Взаємодія між освітою та національною безпекою є складним процесом, який включає багато причинно-наслідкових зв'язків. Ці зв'язки не завжди можна виразити у кількісних термінах, тому питання ролі освіти в забезпеченні комплексної безпеки держави, як з боку внутрішніх, так і зовнішніх загроз, є дуже актуальним. Особливо це стало очевидним на фоні кризи в освіті, спричиненої пандемією COVID-19 та повномасштабною агресією росії на території України. Оцінка ролі освітньої системи у забезпеченні національної безпеки дозволяє чітко визначити державні пріоритети щодо освіти як важливого чинника безпеки.

Таким чином, одними з актуальних проблем є необхідність зміни концепції освітньої системи, оновлення підходів до формування освітніх стандартів і створення цифрового простору в освіті.

У США політика держави щодо впливу освіти на національну безпеку включає кілька основних напрямів. Пріоритетними напрямками в освіті для забезпечення національної безпеки є природничі, математичні, технічні та комп'ютерні науки (STEM), а також іноземні мови. Зокрема, важливими є галузі, що стосуються штучного інтелекту, кібербезпеки, квантової інформатики та передових технологій [11].

Основними загрозами для національної безпеки є: падіння рівня володіння STEM-навичками серед американських школярів та студентів, зростання рівня освіти у цих галузях в інших країнах, зокрема серед геополітичних суперників, скорочення кількості студентів, які вивчають STEM-дисципліни, зниження якості викладання та розрив у досягненнях між демографічними групами [11].

Наслідки таких ризиків включають дефіцит кваліфікованих кадрів у важливих для національної безпеки галузях, що заповнюється іммігрантами, у тому числі з країн-супротивників, та загрозу цифрової безграмотності серед американців.

Для зменшення цих ризиків пропонується: покращення викладання в STEM-галузях, збільшення чисельності учнів, що вивчають ці дисципліни, підвищення кількості випускників, які спеціалізуються в STEM-науках, а також доступність STEM-освіти на всіх рівнях [12].

В умовах війни проблеми національної безпеки стають ще більш гострими, зокрема через військову агресію та окупацію частини України. Важливими аспектами забезпечення безпеки є створення ефективних оборонних засобів, перерозподіл фінансування для розвитку оборонно-промислового комплексу, а також підтримка науково-дослідних лабораторій, що

займаються розробкою нових методів захисту та інноваційної зброї.

Законодавча гілка влади розробила й ухвалила ряд нормативно-правових актів, спрямованих на захист суверенітету та демократії України від реальних загроз. Однак низька ефективність державних органів ускладнювала втілення цих політик. Публічне управління національною безпекою також наголошує на зростаючому дефіциті фінансів, що ускладнює забезпечення виробництва та закупівлі необхідних військових технологій [2, с. 296].

Однією з ключових проблем є інформаційна безпека, адже фейки та маніпуляції можуть призводити до паніки серед населення, підривати довіру до органів влади та мати серйозні наслідки в умовах війни. Соціальні трансформації, спричинені інформаційно-комунікаційними та технологічними змінами, створюють нові ризики для функціонування соціальних інститутів. Суверенітет держави обмежений в інформаційній та інтелектуальній сферах, тому захист інформаційного простору стає важливою частиною національної безпеки. Ефективний захист потребує комплексних заходів і взаємодії різних сфер для сталого розвитку країни.

Зростання інформаційно-технічного впливу на інфраструктуру, особливо у військових цілях, є серйозною загрозою. Крім того, активізується діяльність розвідувальних організацій, що намагаються отримати інформацію про оборонно-промисловий комплекс [1].

Ментальна безпека, зокрема в умовах війни та глобалізаційних процесів, є важливим фактором для виживання суспільства та держави. Глобалізація і інформатизація мають як позитивні, так і негативні аспекти, тому необхідно враховувати їх вплив для забезпечення національної безпеки. Проте найбільше шкодять ментальності інформаційні викривлення та фейки, які стають ефективними інструментами «м'якої сили».

Фінансова безпека є основою економічного розвитку і забезпечує суверенітет і цілісність країни. У воєнний час стабільне фінансування оборони та економіки стає критично важливим для забезпечення захисту та стабільності [7].

Ще однією проблемою є необхідність формування патріотичної свідомості у молоді для зміцнення національної ідентичності та єдності. Проблема корупції, що зачіпає всі сфери, зокрема оборону, руйнує ефективність розвитку військово-промислового комплексу і негативно впливає на репутацію країни на міжнародній арені, що може обмежити зовнішню допомогу. Тому боротьба з корупцією є пріоритетом у забезпеченні національної безпеки України.

1. Богданович В. Ю., Вороч Б. О., Марко Є. І. Інформаційна безпека як основа воєнної безпеки держави та суспільства. URL : <http://znp-cvds.nuou.org.ua/article/download/168924/168736/372345>.

2. Васильчишин О., Титор В., Кекіш І. Національна безпека держави: особливості забезпечення у режимі воєнного стану. *Економічний аналіз*. 2022. № 4(32). С. 289-297.

3. Вовк В. Фейки як загроза національній безпеці в умовах гібридної війни. *Право і політика*. 2022. № 2(24). URL : <https://philosophy.naiu.kiev.ua/index.php/philosophy/article/view/1517.148>.

4. Вонсович О. Стан національної безпеки України в сучасній геополітичній ситуації. *Політичний менеджмент*. 2012. № 1-2. URL : https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/vonsonovych_stan.pdf.

5. Залевська І. І., Удренас Г. І. Інформаційна безпека України в умовах російської військової агресії. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1-2. URL : <http://www.sulj.oduv.s.edu.ua/archive/2022/1-2/6.pdf>.

6. Котерлін І. Б. Інформаційна безпека в умовах воєнного стану в аспекті забезпечення інформаційних прав та свобод. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 1. URL : http://apnl.dnu.in.ua/1_2022/25.pdf.

7. Коробцова Д. В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. URL : <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/261779/258188>.

8. Бліхар В. Національна безпека держави: філософсько-правовий і соціально-економічний аналіз: монографія. Хмельницький : ХУУП ім. Л. Юзькова, 2021. 404 с.

9. Часник Д. В. Забезпечення прав людини у сфері національної безпеки в умовах протистояння військовій агресії російської федерації. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2022. № 34. URL : <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/download/600/551>.

10. Шевченко М. М., Зозуля О. С., Храпач Г. С., Лепіхов А. В. Російсько-українська війна: особливості реалізації загроз державному суверенітету України та перспективи виходу з війни. *Зб. наук. праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ ім. І. Черняхівського*. 2022. № 2(75). URL : <http://znp-cvds.nuou.org.ua/article/view/266598/262571>.

11. Herman, A. (2019). America's STEM Crisis Threatens Our National Security. *American Affairs*, 3(1). URL : <https://americanaffairsjournal.org/2019/02/americasstem-crisis-threatens-our-national-security>.

12. Cotton, Blackburn, Kustoff unveil bill to restrict Chinese STEM graduate student visas & thousand talents participants. *Tom Cotton – Senator for Arkansas*, 2020. URL : https://www.cotton.senate.gov/?p=press_relea.